

## KODIFIKAVIMO REIKŠMĖ, METODAI IR TENDENCIJOS

Darijus Beinoravičius \*

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedra  
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius  
Telefonas 2714 697  
Elektroninis paštas ktk@mruni.lt

Milda Vainiūtė \*\*

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedra  
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius  
Telefonas 2714 546  
Elektroninis paštas ktk@mruni.lt

Pateikta 2006 m. rugsėjo 21 d., parengta spausdinti 2007 m. vasario 9 d.

**Santrauka.** Straipsnyje analizuojama teisės istorijos ir apskritai istorijos tema – kodifikavimas kaip reiškinys, pergyvenęs civilizacijas ir valstybes, atspindintis epochos teisinės sąmonės ypatumus ir formuojantis modernios teisės sistemos pagrindus. Autoriai stengiasi atskleisti kodifikavimo kaip teisės evoliucionavimo geriausios juridinės formos paieškas ir, kita vertus, analizuoja kodifikavimo problemas derinant teisės sistemos apibrėžtumo, teisės esmės ir jos institucionalizavimo bei formalizavimo santykį.

Kodifikavimo sąvoka apima ir konstitucionalizavimo sklaidos problemą teisės sistemoje. Konstatuojama, kad kodifikavimo įsitvirtinimas erdvėje ir laike rodo ne tik šio reiškinio ekspansiją, bet ir jo letargą, rodiklius, priklausančius ne tik nuo vertybių pripažinimo ir akto turinio aiškinimo, bet ir nuo juridinės technikos ypatumų. Straipsnyje nuo bendrojo temos pristatymo pereinama ir prie metodinių klausimų.

**Pagrindinės sąvokos:** kodeksas, kodifikavimas, dekodifikavimas, konstitucionalizmas.

## IŽANGA

1. **Kodifikavimo istorija.** Žodis „kodifikavimas“, kurį pirmasis pavartojo Jeremy Benthamas daugiau nei prieš du šimtus metų – 1815 m., kildinamas iš lotynų kalbos žodžio *codicem facere*, t. y. „sudaryti kodeksą“. Sudaryti kodeksą – tai pateikti teisės normas kaip tam tikrą vientisą rinkinį, teisės aktą, kuris taptų aiškus ir visiems vienodai suprantamas.

Kodeksų sudarymas yra labai senas reiškinys, ir teisinės minties šaltiniai apie kodifikavimą kalba kaip

apie sudėtingą žmonijos teisinės kontempliacijos procesą, kuris gyvuoja jau keturiasdešimt amžių [1, p. IX].

Kodifikavimas visada buvo siejamas su politinėmis realijomis norint įtvirtinti valdžią, dažniausiai siekiant suvienyti užkariautą teritoriją (pavyzdžiui, Hamurabio kodeksas), taip pat stiprinant naują dinastiją (Leono VI kodifikavimas) ir ribojant aristokratijos galią, įsitvirtinusių teisiniuose papročiuose. Su šiais tikslais neprasišlenkia ir Napoleono civilinis kodeksas. Tai tvirtino pats Napoleonas, jau atsidūręs šv. Elenos saloje: „Mano tikrosios pergalės neatskleidžia keturiasdešimt laimėtų mūšių. Vaterlo pergalė ištrins visų kitų pergalių prisiminimus. Tačiau liks tai, ko niekas neištrins iš atminties ir istorijos, tai, kas gyvuos amžinai – tai mano civilinis kodeksas“ [1, p. 60].

\* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedros docentas.

\*\* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros docentė.

Be visų minėtų kodifikavimo tikslų, teisininkai pabrėžia ir kodifikavimo technikos funkcijas: teisės vienišumo, teisės normos aiškumo, taip pat teisės reformavimo, nes teisės sisteminimas dažnai teisę ir reformuoja. Siekiant organizuoti teisės normas į sistemą, būtina teisei pripažinti jos intelektualinę laisvę ir autonomiją, o to kodifikuojant nebuvo iki romėnų teisės. Be to, būtinas didelis socialinių pokyčių troškimas. Žlugus Romos imperijai Europoje tokia padėtis susidarė Prancūzijos didžiosios revoliucijos metais.

1904 m. pažymėtas Napoleono kodekso šimto metų jubiliejus, tačiau antroji šio kodekso istorinės raidos dalis prasidėjo 1914 m., nes Pirmojo pasaulinio karo pradžia žymi tikrą XIX a. Prancūzijos didžiosios revoliucijos idėjų įtakos pabaigą [1, p. XI]. Todėl pirmasis kodekso šimtmetis laikomas jo gyvavimo „aukso amžiumi“, o antrasis šimtmetis, šį jubiliejų šventėme 2004 m., laikomas kodekso permainų ir keitimosi amžiumi. Tačiau civilinio kodekso reikšmė nemažėja šiuo metu ir, pasak J. Carbonnier, „tikroji Prancūzijos Konstitucija yra jos civilinis kodeksas“ [1, p. 125].

Į Europą Napoleono kodeksas skverbėsi kartu su Prancūzijos armija ir prigijo dėl tuometinio prancūzų kalbos ir minties prestižo. Iš Europos Napoleono kodekso idėjos sklido po visą pasaulį. Tautoms, siekusioms savarankiškos politikos ir nepriklausomybės, prancūzų civilinis kodeksas tiesiogiai arba netiesiogiai iki pat XIX a. pabaigos buvo puikus pilietinės visuomenės organizavimo pavyzdys.

2. **Problematika ir aktualumas.** Kodifikavimo idėja, perėjusi įvairius istorijos išbandymus, vėl atgimė XVIII bei XIX a. ir Vakarų visuomenėje tapo modernumo simboliu. Ši kodeksų populiarumo banga skatino konstitucijų ir apskritai konstitucionalizmo raidą. Teisės sistema išgyveno naują jos formavimo etapą. Kodifikavimas kaip procesas pradėjo kelti dvi itin svarbias problemas – pirmą, visuomenės interesų pažinimo, jų derinimo svarbą nustatant elgesio taisykles. Toks poreikis darė įtaką sociologijos kaip mokslo atsiradimui ir jo praktiniam taikymui. Visuomenės interesų pažinimo ir jų derinimo bei norminimo problema vertė apskritai naujai vertinti visą teisėkūros procesą, kai teisės aktų kokybė vertė galvoti apie elgesio taisyklių stabilumą. Nerami XIX ir XX a. Europos istorija parodė, kad įstatymai, ir ypač jų logiškai formalizuoti rinkiniai – kodeksai, anot vieno iš keturių Napoleono civilinio kodekso autorių Portalio, „tautoms yra rašomi kartu su laiku“, t. y. turi atitikti laiką ir atspindėti pačią visuomenę, jos vertybes ir sąmonę [1, p. 204].

Antra, pradėta kreipti itin daug dėmesio į juridinę techniką – į tam tikras procedūras, užtikrinančias materialinės teisės kokybę. Šis etapas susijęs su procesinės teisės vystymu ir raida apskritai. Elgesio taisyklių formalizavimas gali būti priemonė, naudojama įvairiais pretekstais. Procesinės taisyklės formalizuojant teisę tampa vieninteliais filtrais, leidžiančiais materialinės teisės normoms „išvysti pasauli“, t. y. tapti normomis, taikomomis arba blokuojančiomis tų normų veikimą. Procesas tapo ir ideologijos ginklu, teisinės kazuistikos priedanga, nes ji kaip durys materialinei teisei arba už-

kerta kelią, arba jį atveria. Procesinės teisės vystymas tapo materialinės teisės garantu. Atsirado ne tik daug materialinių teisės šakų kodeksų, bet netrukus pradėti rengti įvairių teisės šakų proceso kodeksai.

Analizuodami šiuolaikines kodifikavimo raidos tendencijas pastebime kodifikavimo populiarumą: parengtos Europos Konstitucijos projektas, kuriamas Europos civilinis kodeksas leidžia teigti, kad kodifikavimo reikšmė nemažėja. Prancūzai iki 2010 m. užsibrėžę kodifikuoti 90 proc. visų savo teisės aktų, ši idėja kitoms Europos valstybėms tampa vis patrauklesnė ir sektina [2, p. 9].

## I. KODIFIKAVIMO IDĖJA

1. Dažniausiai kodifikavimo idėja būdavo propaguojama veikiant politiniams, socialiniams arba techniniams interesams, kurių specifika lėmė skirtingų šalių teisinių sistemų įvairovę [3, p. 8].

Bene dažniausiai kodeksų kūrimą inspiroodavo politiniai poreikiai. Kodifikavimas tapdavo valdžios raiškos priemone – suvereno galios šaltiniu. Tai būdinga Hamurabio, kuris vadinamas teisės karaliumi, kodeksui, antikos laikais – Justiniano kodeksui, o viduramžiais – Liudviko XIV valdymo epochos ordonansams, parengtiems vadovaujant Kolberui ir liudijantiems tikrąjį karaliaus-saulės spindesį.

XX a. jau visuose penkiuose pasaulio žemynuose kodifikavimo idėja tapo įrankiu siekti politinės laisvės ir nepriklausomybės, ypač tose šalyse, kurios buvo kolonizuotos: kodifikavimas tapo suvereniteto raiškos ir įtvirtinimo priemone. Toks kodifikavimo ir valdžios ryšys rodo, kad kodeksas yra kartu ir elgesio taisyklių sistema, ir neatsiejama istorija. Kodifikavimas apima ne tik įstatymo kūrimą, bet kartu parodo visumos ir sistemos dvasią, politinės sistemos atnaujinimo intenciją [4, p. 199].

Kodifikavimo politinis pobūdis susijęs su filosofiniais ir ideologiniais aspektais. Rousseau įtikinėjo, kad kodeksai reikalingi ne tik valdininkams, bet ir piliečiams, ir kad kodeksai turi būti aiškūs, trumpi ir tikslūs [3, p. 9]. Montesquieu kodeksus, inspiroutus politinių interesų įtvirtinti valdžią, vertina neigiamai ir teigia, kad niekada nebuvo taip, kad kodeksas tarnautų kaip visos karalystės įstatymas [5, p. 581]. Šia nuomone remdamiesi galime teigti, kad kodifikavimas yra tik priemonė, kuri, kaip ir visos priemonės, gali būti naudojama geriems arba blogiems tikslams, t. y. gali arba tarnauti teisei, arba ją įkalinti ir jai prieštarauti.

Kodifikavimo sampratą iš esmės pagrindė prigimtinių teisės mokykla, kuri nuo kodekso kaip rezultato pasuko link proceso tobulinimo, tam, kad pozityviają teisę papildytų prigimtinis įstatymas, t. y. teise, atitinkančia modernios visuomenės poreikius. Ši mokykla užsibrėžė kurti prigimtinių teisės kodeksą, sankcionuotą proto ir garantuotą laisvės [3, p. 9]. Todėl kodeksuose vis daugėjo filosofijos apraiškų ir kodeksai vadavosi iš siauros normų sistemos. Kodifikavimas tapo universalios teisės reiškinio procesu, nustatančiu tikrąją *jus commune*, galiojančią visose šalyse. Šio proceso rezulta-

tas – svarbiausios tarptautinės konvencijos, deklaracijos, nacionalinės konstitucijos. Konstitucijos tapo geriausių kodekso, siejančio teisę su filosofija, pavyzdžiu. Konstitucijos tekstas, integruojantis prigimtinės teisės vertybes, tapo teisinės ir filosofinės minties bendradarbiavimo pavyzdžiu ir būtinu sprendimu, teisės sistemą paverčiančiu tikra normų sistema, atvira kasdieninio gyvenimo pokyčiams ir poreikiams.

Kodifikavimas taip pat turi ir socialinę dimensiją: kodeksai dažnai atsirasdavo kaip socialinės krizės pabaigos ženklas. Įvykus socialinėms permainoms atsiranda poreikis keisti socialinę tvarką, tokiam nestabiliam laikotarpiui paprastai būdinga įstatymų gausa, o jų santraukos, apibendrinimai, t. y. kodeksai, laikomi socialinės tvarkos ir teisės reformos pabaigos požymiais. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę ne naujai priimti įstatymai, ne priimta Konstitucija, o tik parengti ir priimti kodeksai skelbė teisės reformos pabaigą. Kodeksai atkuria ir garantuoja socialinius ryšius, įtvirtina naujas visuomenės vertybes, socialinius interesus paverčia veikiančiais ir saugomais.

Pagal visais laikais kodifikavimas neatsiejamas nuo techninių parametrų. Nuo antikos laikų kodifikuojant buvo siekiama neatitolti nuo teisės šaltinių ir kad vienas iš svarbiausių tikslų – tekstas – būtų visiems aiškus, vienodai suprantamas. Tokie teisės vienovės ir saugumo reikalavimai, daugumos autorių, besidominčių kodifikavimo problemomis, nuomone, taikomi ir kodekso koncepcijai [6, p.75]. Kokie bebūtų kodifikavimo tikslai, priežastys ar formos, visada šiam procesui keliamas reikalavimas – socialinis reguliavimas turi atitikti teisės idėją. Tam tobulinamas institucinis mechanizmas ir nustatomi juridinės technikos ypatumai.

2. Teisės idėjos raiškos reikalavimas, ypač romanų-germanų teisinės sistemos šalyse, sulaukė ir prieštara- vimų. Pradėta kalbėti apie priešingą kodifikavimui reiškinį – dekodifikavimą. Teoriškai kodifikavimas buvo kritikuojamas dėl jo bendrinamojo pobūdžio, kad jis atsilieka nuo besikeičiančių visuomenės poreikių, kad neužtikrina priešingų visuomenės interesų derinimo. Tokiu atveju tektų panaikinti kodeksus, kurie darosi deklaratyvūs ir formalūs. Praktikoje šios tendencijos ryškėjo tuo, kad daugelyje šalių daugėjo įstatymų ir jie keitė, papildė kodeksus. Ir šiandien įstatymų gausa, jų keitimai ir pataisos rodo netiesioginį dekodifikavimo procesą ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje kitų šalių. Tokia teisės sistema paprastai yra paini ir neaiški, nuolat kyla teisės kolizijos problema.

3. Teisės normų kolizijos problema, teisės sistemos netvarka, t. y. nesistemiškumas, vėl vertė grįžti prie kodifikavimo idėjos. Antroje XX a. pusėje atsirado įvairių kodeksų, kurie apėmė ne tik teisės šakas, bet ir įstatymų leidybos sritis. Supaprastinti teisę ją kodifikuojant tapo vienas iš svarbiausių ir sunkiausių valstybių uždavinių. Europos Parlamentas 1989 m. gegužės 26 d. priėmė rezoliuciją, kuria atkreipė Komisijos ir Tarybos dėmesį, kad būtina Europos Bendrijos aktus supaprastinti, kad jie būtų prieinami, suprantami ir aiškesni. Komisija po poros metų pradėjo Europos Sąjungos aktų kodifikavi-

mo parengiamuosius darbus. Vienas iš svarbiausių etapų – parengti kodifikavimo metodiką.

## II. KODIFIKAVIMO METODIKA

1. Kodifikavimas, gyvuojantis įvairiausiomis teisės formomis jau keturis tūkstantmečius, atskleidžia ir kodifikavimo būdų įvairovę. Tačiau juos visus sieja ta pati kodifikavimo dvasia – pirma, leisti teisės normas ir, antra, jas taikyti, vadinasi, leidžiamos teisės normos turi būti aiškios ir suprantamos.

Apibendrinami visus metodus, kurie gali padėti pasiekti šiuos tikslus, galime skirti dvejopo pobūdžio metodologiją:

- 1) taisyklių visuma, skirta nustatyti teisėkūros procedūras, apimančias institucinius teisės aktų leidimo etapus ir formalizuotus procesus;
- 2) norminamojo pobūdžio taisyklių visuma.

Galime sakyti, kad vienu atveju kodifikavimas gali būti inovavimas, o kitu – kompiliavimas. Tiek vienu, tiek kitu atveju būtinas conceptualus požiūris ir glaudus ryšys su doktrina, su sąlyga, kad ji bus savarankiška ir nepriklausanti nuo praktikos.

Vadovaudamiesi sena ir įvairia kodifikavimo patirtimi, galėtume skirti tokius kodifikavimo metodus:

- Tam tikruose kodeksuose tik pateikiami teisiniai tekstai, nekeičiant jų turinio, pvz., Justiniano kodeksas. Dauguma autorių tokių aktų apskritai nepripažįsta kodeksais.
- Tam tikri teisės aktai sujungiami juos konsoliduojant, t. y. pertvarkant logine, chronologine arba abėcėline tvarka.
- Beveik visi autoriai tikrąja teisės aktų sistemini- mo rūšimi – kodifikavimu – pripažįsta procesą, kai pertvarkoma ne tik teisės forma, bet ir jos turinys. Toks aktų pertvarkymas išsiskiria net filosofiniu teisės normų conceptualumu.
- Populiarėjantis kodifikavimo būdas – tai taisyklių kūrimas, atsižvelgiant į racionalųjį elgesio taisyklių – teisės normų elementų paskirstymą, tų elementų loginį derinimą [3, p.16]. Toks kodifi- kavimas rodo dvejopą metodo pobūdį: būtina nus- tatyti vadinamąją teisės konstantą, t. y. sugrupuoti ir susisteminti teisės normas nekuriant nau- jų ir, kita vertus, nustatyti pozityviosios teisės procedūras, užtikrinančias teisės realijų pažinimą ir tinkamą įvertinimą. Šiam tikslui pasiekti tobu- linami juridinės technikos reikalavimai.

2. **Juridinei technikai keliami reikalavimai.** Juri- dinė teisėkūros technika yra sistema kalbinių, loginių ir organizacinių priemonių ir procedūrų, kuriomis formu- lojamos, aiškinamos ir struktūriškai išdėstomos teisės normos, rengiami, sudaromi, įforminami, išleidžiami, sistemunami, saugomi ir randami teisės normų aktai [7, p. 235].

Tokios technikos įvaldymo poreikį ypač jaučia įstatymų leidėjas, valstybės valdymo aparato pareigūnai, teisininkai – visi tie, kurie susiduria su teisės aktų kūryba, taikymu ir sisteminiu. Ypač tai aktualu demokrati-

nėje valstybėje atsižvelgiant ne į kurios nors vienos, o į visų socialinių grupių interesus. Įstatymų leidyba – tai ne tik tam tikra elgesio taisyklių juridinė išraiškos forma, bet ir racionalus gebėjimas priimti sprendimus. Įstatymų leidyboje mąstymas yra svarbiausias proceso, kurio metu įstatymo leidėjui – tiek juridiniam (teisininkui), tiek politiniam – reikia pasirinkti vieną iš daugelio socialinių kompromisų įtvirtinančių sprendimų [8, p. 22].

Europos Taryba, siekdama, kad valstybėse įstatymų leidyba būtų tobulesnė, parengė ir pasiūlė valstybėms įdiegti teisės normų rengimo principus bei pažangias metodikas. Europos Taryba pabrėžė, kad „negalima sukurti naujo įstatymo neatsižvelgiant į šalies istoriją ir tradicijas“ [9]. Įstatymai turi būti suformuluoti protingai ir atspindėti bendras kultūros vertybes. Naujas įstatymas įsikomponuoja į veikiančią teisės sistemą, jei jo principai yra bendri.

Įstatymai turi būti „surasti“ ir sukurti. Surasti socialinėje terpėje ir atspindintys visuomenės bendruosius interesus – skirtingų interesų socialinį kompromisą, tautos istoriją, tradicijas ir kultūrą. Be to, įstatymuose turi būti racionaliai įvertinami visi visuomenės socialinių grupių skirtingi interesai, todėl įstatymai turi būti rengiami pagal tam tikras procedūras, kurios įstatymų leidėjui visus interesus leistų pasverti ir rasti visiems geriausią išeitį – socialinį kompromisą. Šiuo tikslu turi būti tobulinama įstatymų leidimo technika. Teisės normos:

- turi būti *suprantamos* tiems, kuriems jos skiriamos;
- turi būti *formuluojamos aiškiai ir paprastai*;
- turi *atitikti kitas normas*;
- turi būti užkirta galimybė jas *klaidingai interpretuoti*;
- turi būti *lengvai įgyvendinamos ir nesudėtingos*;
- turi *turėti loginę formą ir aiškią struktūrą* [9].

3. Kodifikavimas ir juridinė technika padeda politinius interesus ne tik legalizuoti, bet ir juridizuoti. Parengtas kodeksas yra jau ne tik politiko, sociologo, bet ir teisininko veiklos rezultatas. Kodifikuojant teisę bene glaudžiausiai bendradarbiauja su politika ir netgi teisė nubrėžia politikai tam tikras gaires, parodo veikimo kryptis. Galima teigti, kad kodifikavimas – tai teisės viešpatavimo rodiklis ir reali teisės viešpatavimo įgyvendinimo priemonė.

Gražinus teisę į apyvartą per kodeksus į įstatymus sugrįžta teisė, ir tai yra vienas iš svarbiausių teisės laimėjimų. Kodeksai daro įstatymus suprantamus, aiškesnius, taip pat leidžia išvengti teisinio reguliavimo pertekliaus, kuris tampa itin svarbia teorine ir praktine problema. Susidaro kuriozinė situacija: nors leidžiama daugiau įstatymų, elgesio taisyklės tampa vis detalesnės, bet toks detalizavimas vis tiek prasilenkia su gyvenimu ir kasdieninis gyvenimas siūlo vis naujų socialinio elgesio modelių. Parlamentas privalo daryti vis naujas įstatymų pataisas ir papildymus. Teisės aktai tampa nestabiliūs, praktikams ir teisininkams tampa beveik neįmanoma sekti tokius įstatymų leidėjo kiekybinius šuolius. Didinant kiekybinius rodiklius visada nukenčia kokybė, nes ne jai teikiamas prioritetas. Parlamento teisės aktų leidimo procedūros paprastinamos, kvorumas mažėja.

Susidariusi padėtis verčia paprastinti įstatymų leidybos kokybę užtikrinančias procedūras, o tai neužtikrina įstatymų kokybės. Teisinio reglamentavimo detalumas tampa teisės sistemos painumo, teisės normų kolizijos priežastimi. Kodifikuojant teisės normas būtina abstrahuoti verčiant socialinius elgesio modelius atvirais visuomeninio gyvenimo įvairovei.

Kita vertus, teisės aktų kokybei būtinas laikas, nesukubėjimas, derinimo procedūrų garantijos, visuomenės interesų atstovavimas, pristatymas ir įvertinimas. Tik tokiu atveju juridinė technika pajėgi kokybiškai abstrahuoti, formalizuoti, logiškai transformuoti elgesio taisykles į teisės normas.

Siekiant įgyvendinti minėtus reikalavimus, kodifikavimui būtina teikti itin daug dėmesio. Be to, kodifikuojant būtina ne tik sutraukti elgesio taisykles į vieną rinkinį, bet ir abstrahuoti pernelyg detalias, specialias normas į bendresnes, svarbu aiškiai suformuluoti teisės principus. Beje, teisės principų aiškumas yra jų tiesioginio taikymo sąlyga. Nors reikia pasakyti, kad teisės principų taikymas dar yra ir teisės taikymo subjektų teisinės sąmonės problema.

Kodifikavimo tobulinimas apima ir kitas kompleksines teisėkūros problemas. Pati teisėkūros kiekybinė veikla negarantuoja jos kokybės. Būtina koreguoti teisėkūros procedūras į jas įtraukiant visuomenę. Toks procesas pailgėtų, bet skubėti tokiu atveju – tai ignoruoti teisės akto kokybės svarbą. Ne teisinio reglamentavimo gausa, ne įstatymų skaičius lemia socialinę gerovę, o įstatymų kokybę, jų aiškumas, suprantamumas ir, galų gale, žinojimas. Žinoti galima tik protingai ribotą teisės aktų skaičių. Nežinant įstatymų, neįmanoma pasiekti jų tikslų ir veiksmingumo, tad teisinis reglamentavimas tampa savitiksliu, neatitinka visuomenės lūkesčių ir teisės paskirties. Geriausias kokybės ir elgesio taisyklių skaičiaus pavyzdys yra Dekalogas, visuotinai žinomas ir apimantis visas gyvenimo situacijas. Toks kodeksas yra idealus socialinio reguliavimo modelis, kai socialinis reguliavimas perkeliamas į visą visuomenę ir racionaliai priartinamas prie kiekvieno. Detalizuojant tokį kodeksą visuomenė tampa teisėkūros subjektu. O tai yra modernios teisės, šiuolaikinės visuomenės ir valstybės siekinys.

Pozityviosios teisės priemonėmis konstitucija atveria visuomenei teisę, atiduoda ją socialinei apyvartai. Konstitucija kaip kodeksas apima visą teisės sistemą, atvirą visuomenei ir jos institucijoms. Konstitucija yra idealus kodifikavimo teisinis pavyzdys ir jo tęsinys. Jo sėkmė leidžia tikėti kodifikavimo ateitimi ir svarba teisės raidai. Tačiau kodifikavimas yra tik priemonė, kuri be noro tobulinti, be teisinės sąmonės, kaip ir pati konstitucija, yra neveikianti ir neveiksminga. Kodifikavimas nėra panacėja nuo visų socialinių ligų. Sveikai teisės sistemai būtina ir sveika visuomenė, t. y. visuomenė turi tokią teisę, kokios nusipelno. Nuopelnams reikalingos pastangos ir teisinės sąmonės branda.

## IŠVADOS

1. Kodeksų sudarymas yra labai senas reiškinys ir teisinės minties šaltiniai apie kodifikavimą kalba kaip apie sudėtingą žmonijos teisinės kontempliacijos procesą, kuris gyvuoja jau keturiasdešimt amžių. Tokia ilga šio reiškinio istorija leidžia teigti, kad jis išliks, o kodifikavimo reikšmė ir toliau nemažės.

2. Įstatymų gausa, keitimai, pataisos iliustruoja netiesioginį dekodifikavimo procesą ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje kitų šalių. Tokia teisės sistema paprastai yra paini ir neaiški, nuolat kyla teisės kolizijos problema.

3. Priėmus kodeksus įstatymai tampa suprantamesni ir aiškesni. Kodeksai leidžia išvengti teisinio reguliavimo pertekliaus, kuris tampa itin svarbia teorine ir praktine problema. Teisinio reglamentavimo detalumas tampa teisės sistemos painumo, teisės normų kolizijos priežastimi. Kodifikuojant teisės normas būtina abstrahuoti, taip socialinius elgesio modelius verčiant atvirais visuomeninio gyvenimo įvairovei.

4. Pozityviosios teisės priemonėmis konstitucija teisę atiduoda lanksčiai ir kūrybiškai socialinei apyvarčiai. Konstitucija, kaip visų kodeksų „kodeksas“, apima visą teisės sistemą, atvirą visuomenei ir jos institucijoms. Konstitucionalizmo raida sudaro sąlygas kodifikavimą plėtoti ir tobulinti.

## LITERATŪRA

1. **Bouineau J., Roux J.** 200 ans de Code civil. Ed. adpf – Paris: Ministère des Affaires étrangères, 2004.
2. **Braibant G.** Une codification générale/Le rayonnement du droit codifié. – Les éditions des journaux officiels, 2004.
3. **Oppetit B.** De la codification/ La codification. – Paris: Dalloz, 1996.
4. **Carbonnier J.** Droit civil. Introduction, PUF, coll. Thémis, Nr. 113.
5. **Montesquieu.** Apie įstatymų dvasią. – Vilnius: Mintis, 2004.
6. **Vanderlinden J.** Le concept de code en Europe occidentale du XIII au XIX siècles. – Bruxelles, 1967.
7. **Vaišvila A.** Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004.
8. **Beinoravičius D.** Socialinis kompromisas kaip teisinio įstatymo požymis // Jurisprudencija. 2002. Nr. 27(19).
9. **Conseil de l'Europe /** Principes et méthodes d'élaboration des normes juridiques. – Strasbourg, 1983.

## KODIFIZIERUNG: BEDEUTUNG, METHODEN UND TENDENZEN

**Darius Beinoravičius\***

**Milda Vainiūtė\*\***

Mykolas Romeris Universität

### Z u s a m m e n f a s s u n g

Der Artikel wird der Analyse des in der Rechtsgeschichte und in der allgemeinen Geschichte immer noch aktuellen Themas – der Kodifizierung als einer Erscheinung gewidmet, die Zivilisationen und Staaten überlebt hat, die Besonderheiten des Rechtsbewußtseins der Epoche widerspiegelt und die Grundlagen der modernen Rechtsordnung bildet. Einerseits versuchen die Autoren das Wesen der Kodifizierung als Suche nach der besten juristischen Form der Rechtsevolution zu zeigen, andererseits analysieren sie auch die aktuellen Probleme der Kodifizierung.

Der Begriff der Kodifizierung umfaßt auch das Problem der Ausbreitung der Konstituierung in einer Rechtsordnung. Es wird festgestellt, daß das Bestehen der Kodifizierung in zeitlicher und räumlicher Hinsicht nicht nur von der raschen Expansion dieser Erscheinung, sondern auch von ihrer Lethargie, ihrem Gradmesser spricht, die nicht nur von der Anerkennung der Werte und der Auslegung des Inhalts eines Aktes, sondern auch von den Besonderheiten der juristischen Technik abhängen.

Im Artikel wird das Thema vorgestellt und weiter werden die Fragen der Methodologie behandelt.

Die Erarbeitung der Kodexe ist eine ziemlich alte Erscheinung, und die Quellen des rechtlichen Gedankens offenbaren die Kodifizierung als einen komplizierten Prozeß der rechtlichen Kontemplation der Menschheit, der schon vierzig Jahrhunderte dauert. Eine so lange Geschichte dieser Erscheinung erlaubt zu behaupten, daß sie bestehen bleibt und ihre Bedeutung auch weiter nicht geringer sein wird.

Dank der Kodifizierung wird die Verankerung der politischen Interessen nicht nur legalisiert, sondern auch juridisiert. Während der Kodifizierung wird die Zusammenarbeit des Rechts und der Politik festgestellt, durch das Recht wird sogar die Richtung der politischen Handlung gezeigt. Durch die Kodifizierung werden Gesetze verständlicher und deutlicher gemacht. Dies ermöglicht auch die Vermeidung des Überflusses der rechtlichen Regelung, der sehr oft zum theoretischen und praktischen Problem werden kann. Die Detaillierung der rechtlichen Regelung kann zum Grund der Überlastung der Rechtsordnung und der Kollision der Rechtsnormen. Werden während der Kodifizierung sollen die Normen abstrahiert werden. In solcher Weise werden die Modelle des sozialen Verhaltens für die Vielfalt des öffentlichen Lebens offen sein.

Im Artikel wird behauptet, daß die Verfassung durch das (positive) Recht für die Gesellschaft sichtbar gemacht werden kann. Die Verfassung als ein Kodex umfaßt die ganze Rechtsordnung, die für die Gesellschaft und ihre Institutionen offen ist. Die Kodifizierung ist jedoch nur ein Mittel, der ohne Wunsch zur Vervollkommnung, ohne Rechtsbewußtseins genauso wie die Verfassung selbst ungültig und unwirksam ist.

**Grundbegriffe:** Kodex, Kodifizierung, Dekodifizierung, Konstituierung.

\* Dozent des Lehrstuhls für Rechtsphilosophie an der juristischen Fakultät der Mykolas Romeris Universität.

\*\* Dozentin des Lehrstuhls für Verfassungsrecht an der juristischen Fakultät der Mykolas Romeris Universität.